

Н. В. Вандишева-Ребро

*Харків, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВИ ГЕНДЕРНОЇ СИМЕТРІЇ

Протягом всієї своєї історії людина існувала у різних колективах, наприклад, родових, сімейних, національних, державних, релігійних, професійних. Свідомість людини відповідала свідомості колективу, в якому вона існувала. Тому мислення майже не виглядало як особисте, а частіше було саме родовим. Насправді, кожна культура завжди мала свій національний характер та національне коріння (М. Бердяєв). Сьогодні безперечним є те, що національність це культурно-історичний факт. Тобто для існування культури необхідним є збереження певних традицій, цінностей, культів й тощо.

Майже у всіх культурах можна побачити, що саме збереженням та передачею фундаментальних знань про культуру й буття здавна займається саме жінка, бо частіше лише вона здатна керувати родовими відносинами. Марія Маєрчик, досліджуючи самотність українських обрядів та фольклору у роботі «Ритуал і тіло», доводить що в українських родинних культурах активність притаманна саме жінці: жінка частіше керує процесом й частіше саме на жінку скеровані обрядові дії. Шлюб і сім'я це дві речі, які не можуть існувати один без одного. Сім'я – це об'єднання, що ґрунтується на шлюбі або кровній спорідненості, зв'язаних спільністю побуту та взаємною відповідальністю. Сім'я має чітку структуру, певні підрозділи і компоненти. Іноді складові змінюються, як і змінюється суспільство в цілому. Якщо раніше існували парні, моногамні та полігамні сім'ї. Нині існуючи сім'ї можна розділити на два основних типи: просту, що складається з однієї шлюбної пари з дітьми, і складну, котра складається з кількох сімей. Сучасна українська сім'я за своїм складом переважно нуклеарна (64% - нуклеарні сім'ї, 19% - подружні, 17% складні). Нуклеарні сім'ї очолюють не тільки чоловіки (43%), а й жінки (31%), а в кожній четвертій існує подвійне главенство.

В основі укладання шлюбу в Україні упродовж 16–19 століття був договір, який укладався між двома сторонами. Шлюбний договір спочатку укладався усно, а починаючи з 17 століття оформлювався письмово, особливо у випадках, коли молодим як придане надавали землю. В міру того як загострювалась земельна проблема, письмове оформлення шлюбного договору стало обов'язковим. Договір фіксувався відповідними документами – «виновними» листами. Однією з важливих умов шлюбного договору було наділення молодих землею. Молодому, як правило, завжди надавали землю, молодій лише в деяких регіонах України.

Своєрідність об'єктивних умов культурного розвитку України зумовила різноваріантність шлюбу. Можна відзначити такі його форми: за згодою, уходом,

уводом, на віру. Перший вважався законним, інші – незаконними, оскільки вони не вписувалися в систему державного права та релігійних канонів. Майже до 16 століття в Україні існував громадський шлюб, оснований на народних весільних звичаях. У сучасній Україні ми помічаємо повернення до такого варіанту укладання шлюбу. Тільки з 17 століття укладання шлюбу в Україні підпало під контроль церкви, яка оголосила шлюб таїнством, і тільки через вінчання ця подія набувала чинності.

Одним з найважливіших етапів у житті людини є укладання шлюбу, який і становить основу для створення сім'ї. Будучи однією з форм регулювання статевих відносин, шлюб не обмежується лише правовою основою, а й сукупністю соціальних відносин. Ці відносини розвиваються і змінюються разом з розвитком суспільства. Для української традиції показовим є асиметричність гендерного розподілення обов'язків у процесі укладання шлюбу, у створенні та існуванні сім'ї. Підтвердженням цього може бути той факт, що майже на всіх родинних обрядах (народження, весілля, похорон) дієвою особою частіше виступає жінка, або вона хоча б присутня, а чоловіки можуть бути присутніми, але й це не є їх обов'язком. Зрозуміло, що з часом змінюється розуміння сутності шлюбу, сім'ї, сімейних обов'язків й відношення до цих подій в культурному житті України й всього світу. Щодо перспективи гендерної симетрії, то мабуть саме це буде сприяти подальшому розвитку та збереженню українських традицій та більш чіткому оформленню національної самосвідомості українців.